

Janusz Tarnowski

"Report über den holländischen katechismus : Dokumente, Berichte, Kritik", Freiburg-Basel-Wien 1969 : [recenzja]

Collectanea Theologica 40/3, 184-186

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Niewątpliwie zainteresuje ona także i bibliofilów jako cenny przyczynek do dziejów książki polskiej. — Cechy aktualności posiada praca ks. R. Bigdonia pt. *Działalność duszpasterska księdza Józefa Szafranka w parafii bytomskiej na tle epoki (1839—1874)*, s. 409—426. Autor odczytał ją na auguracji roku akademickiego 1966—67. Załączona mapa przedstawia rozwój sieci parafialnej w okolicach Bytomia przed 1869 r. Źródłem dostarczyło archiwum parafii NMP w Bytomiu. Artykuł podaje wnikliwą analizę sytuacji gospodarczej, społecznej i moralnej w okolicy o szybko zagęszczającej się ludności na skutek postępującej industrializacji i ukazuje pełnię inicjatywy i ofiarności ks. Szafranka. Potrafił on spieszyć z pomocą ludności w dziedzinach przez nikogo wówczas „nie wypełnionych”. Czytelnik byłby wdzięczny, gdyby autor przynajmniej w przypisie omówił krótko sprawę suspensy ks. Szafranka. — Z pogranicza najnowszej historii Kościoła i socjologii religii zamieścić studium ks. J. Liszka: *Powołania kapłańskie i zakonne na Opolszczyźnie w latach 1945—1962, liczebność, pochodzenie społeczne i terytorialne* (s. 429—448). 5 map, 9 tablic, wykresy i zestawienia ukazują zebrany materiał statystyczny. Autor próbuje ostrożnie wyciągać wnioski. Są one na ogół słuszne. Wydaje się, że lepiej byłoby rozciągnąć badanie przynajmniej na okragłe 20 lat i dopilnować, aby materiał dostarczyły wszystkie dekanaty. Praca stanowi zachętę do podobnego opracowania sprawy powołań w innych diecezjach — Do działu historii sztuki kościelnej należy artykuł o. E. Frankiewicza pt. *Odkrycia w prokatedrze opolskiej* (s. 203—237). Tekst ilustrowany jest 16 zdjęciami i rysunkami. Praca stanowi nie tylko sprawozdanie z dokonanych odkryć. Autor wykorzystał źródła pisane i literaturę również rękopiśmienną. Wyciąga wnioski o istnieniu bazyliki wczesnogotyckiej z XIII w., tj. z okresu przed kolonizacją niemiecką, usuwa niepewności co do sklepień pierwotnych w XV w. i prostuje błędne opinie co do grobowców i kaplicy Trójcy św. Wyniki badań autora, wolne od tendencji stwierdzają nowymi faktami przynależność Opolszczyzny do Polski Piastowskiej.

We wstępie piszą redaktorzy, że zdają sobie sprawę, iż nie wszystkie prace przedstawione w I tomie *Rocznika* są na zadowalającym poziomie. Jest to przejaw skromności niedużego i młodego ośrodka naukowego. Zapewne, wartość ogłoszonych artykułów nie jest równa. Ich układ mógłby być inny. Pożądane byłyby streszczenia obcojęzyczne. Recenzje, omówienia, materiały i bibliografie dotyczące Opolszczyzny ubogaciły treść tomu. Całość przedstawia się jednak jako dzieło w pełni udane. Tematy zostały właściwie sformułowane. Autorzy należycie wykorzystali źródła i zasadniczą literaturę. Stosowali właściwą metodę badań. Naświetlili problemy i dążyli do postawienia własnych twierdzeń i uzasadnienia ich. W artykułach historycznych zwracali, o ile to się mieściło w temacie, uwagę na przejawy polskości i na trwałą więź Opolszczyzny z Polską.

Z ostatniego zdania wstępu wynika, że redakcja zamierza podnosić poziom *Rocznika* w następnych tomach. Gratulując szczerze pięknego startu czytelnik pragnąłby wyrazić życzenie, aby polska nauka teologiczna otrzymywała dalsze tomy, rzucające coraz pełniejsze światło na sprawy ludzkie i Boże w tej prastarej Ziemi Piastowskiej.

Bp Walenty Wójcik, Sandomierz

Report über den holländischen katechismus. Dokumente, Berichte, Kritik, Freiburg—Basel—Wien 1969, Herder, s. 232.

Celem książki jest dostarczenie czytelnikom rzeczowej informacji o tym, jakie przechodził koleje i jak został przez różne środowiska przyjęty Nowy

katechizm dla dorosłych, wydany w Holandii dnia 10 października 1966 r. Jest to więc pozbawiony komentarzy redakcyjnych wybór dokumentów.

W pierwszej części (s. 9—29) zatytułowanej *Nowy katechizm* umieszczono najpierw historię powstania katechizmu, napisaną przez W. Blessa SJ, dyrektora Wyższego Instytutu Katechetycznego w Nijmegen. Dowiadujemy się z tego artykułu m. in., że katechizm stał się w roku wydania bestsellerem na holenderskim rynku wydawniczym. Ponadto ważnym elementem tej części książki są fragmenty listu pasterskiego episkopatu Holandii (1966) oraz konferencji prasowej z udziałem Kardynała Alfrinka, 4 października 1966 r. w Amsterdamie. Wypowiedzi te podkreślają pastoralny charakter wydanego katechizmu.

Druga część (s. 30—84) nosi tytuł *Reakcje w Holandii* i przedstawia najpierw oddźwięk, jaki wywołał katechizm w prasie zarówno katolickiej, jak protestanckiej, a następnie opinie teologów, wśród których zwraca uwagę artykuł pióra H. van Leeuvena SJ, omawiający ujęcie osoby Jezusa Chrystusa przez autorów katechizmu. Następnie podany jest tekst listu grupy katolików holenderskich, duchownych i świeckich, skierowany do Ojca św. z prośbą o interwencję w sprawie katechizmu, któremu autorzy zarzucają siedem błędów doktrynalnych: w odniesieniu do dziewictwa Najświętszej Maryi Panny, grzechu pierwotnego, Eucharystii, Kościoła, regulacji poczęć, stworzenia i natury człowieka oraz istnienia aniołów. Faksimile listu zostało opublikowane 22 listopada 1966 r. w tygodniku holenderskim „De Tijd”. Zaraz po tekście listu zamieszczone są odpowiedzi na przedstawione w nim zarzuty. Wypowiadają się: E. Schillebeeckx OP (*Nowy integralizm*) oraz P. Schoonenberg SJ (*Siedem grzechów głównych Nowego Katechizmu*).

Część trzecią (s. 85—103) zatytułowaną *Rozmowa: Rzym—Holandia* wypełnia artykuł P. Schoonenberga SJ, który relacjonuje *Daty i fakty* dotyczące wymiany poglądów między delegatami kolegium redakcyjnego a przedstawicielami Stolicy Apostolskiej. Autor wyraża nadzieję, że sprawa katechizmu przyczyni się do zapoczątkowania prawdziwego dialogu wewnątrz Kościoła przez konfrontację różnych orientacji teologicznych.

Tytuł części czwartej (s. 104—144) brzmi: *Reakcje zagraniczne*. Podobnie jak w części drugiej, najpierw przedstawione zostały echa prasowe, wśród których na szczególną uwagę zasługuje artykuł R. Laurentin *Panika w Kościele* z „le Figaro” (10 październik 1968). Następują opinie teologów: K. Wegera SJ i J. Dreissen a.

Pierwszy z nich w wypowiedzi p.t. *Przemiana struktur w katolickiej nauce wiary* wyraża nadzieję, że katechizm stanie się milowym krokiem na drodze, jaką zmierza Kościół do końca kontrreformacji i w przewycięzaniu arystotelizmu.

Drugi zaś z wymienionych teologów wychodzi z założenia, że do zrozumienia katechizmu bezwzględnie konieczne jest poznanie jego holenderskiego charakteru, wynikającego z religijnej specyfiki tego kraju. Uwarunkowanie katolicyzmu w Holandii i obraz jego przemian stanowią istotną treść artykułu Dreissen a zatytułowanego *W dyskusji nad nowym katechizmem holenderskim*.

Wreszcie ostatnią część (s. 145—221) nazwaną *Wydanie niemieckie* zawiera materiał dokumentacyjny w następującej kolejności: glosy prasy katolickiej, osąd teologów, wypowiedzi prasy protestanckiej.

Jeden z teologów, A. Exeler w artykule p.t. *Katechizm holenderski jako robocza podstawa do teologicznego kształcenia dorosłych* przedstawia metodę co tygodniowego dyskutowania w małych grupach, a potem na plenum, poszczególnej partii katechizmu.

Tom kończy się pełnym tekstem *Deklaracji Komisji Kardynalskiej w sprawie Nowego Katechizmu* (s. 222—230). Deklaracja zawiera część historyczną,

gdzie zostały opisane wydarzenia poprzedzające ogłoszenie ostatecznego komunikatu oraz część doktrynalną omawiającą niektóre zagadnienia szczegółowe.

Zdaniem komisji następujące prawdy wymagają pełnego i jasnego określenia: 1) Stwórcze działanie Boga. 2) Upadek ludzkości w osobie Adama. 3) Poczęcie Jezusa z Najśw. Dziewicy. 4) Zadośćuczynienie Bogu wysłuchane nam przez Jezusa Chrystusa. 5) Łączność Ofiary Krzyżowej z ofiarą Mszy św. 6) Obecność Eucharystyczna i przeistoczenie. 7) Nieomyślność Kościoła i poznanie tajemnic objawionych. 8) Urzędowe i hierarchiczne kapłaństwo oraz władza nauczycielska i pasterska. 9) Różne punkty teologii dogmatycznej (np. Trójosobowość jedyne Boga, skuteczność sakramentów). 10) Niektóre punkty nauki moralnej (np. nierozzerwalność małżeństwa).

Deklaracja kończy się słowami: „Chociaż powyższe uwagi są liczne i mają niemałe znaczenie, to jednak pozostawiają zupełnie nietkniętą większą część nowego katechizmu z jej godnym pochwały pastoralnym, liturgicznym i biblijnym charakterem. Nie sprzeciwiają się one również szlachetnej intencji autorów katechizmu, by przedstawić wieczystą radosną nowinę Chrystusa w formie dostosowanej do sposobu myślenia człowieka naszych czasów. Ale wielkie zalety, którymi to dzieło się odznacza wymagają, aby odzwierciedlało ono zawsze naukę Kościoła bez najmniejszego cienia” (s. 229).

Ks. Janusz Tarnowski, Warszawa

LEO KUNZ, *Schülermitverantwortung. Idee und Verwirklichung an einer Internatsschule*, Solothurn 1968, Antonius—Verlag, s. 63.

Autor broszury jest dyrektorem katolickiego seminarium nauczycielskiego w szwajcarskiej miejscowości Zug. Pragnie przedstawić wprowadzenie w życie zasady współdziałalności uczniów w kierowaniu średnią szkołą połączoną z internatem (*Internatsschule*). Opiera się przy tym na doświadczeniach osobistych, których terenem było założone w 1946 r. Kolegium św. Michała w Zug.

W rozprawie można wyróżnić dwie warstwy: samą ideę współodpowiedzialności młodzieży oraz urzeczywistnienie jej na przykładzie wspomnianego kolegium. Wychowawcom, zarówno wierzącym jak niewierzącym, przestudiowanie drugiej warstwy pracy może oddać poważną usługę. Natomiast wnikliwe rozważanie idei współodpowiedzialności powinno być bliskie szczególnie wychowawcom chrześcijańskim, ponieważ inspirowane jest Ewangelią oraz dokumentami Soboru Watykańskiego II. Autor mianowicie ubolewa, że postulat wychowania do wolności i współodpowiedzialności niedawno spotykał się jeszcze z poważnymi oporami w katolickich ośrodkach szkolnych, a nawet wydawał się czymś podejrzanym. Dopiero ostatni sobór poważnie przyczynił się do przemiany mentalności pod tym względem.

Leo Kunz stwierdza, że w świetle wypowiedzi soborowych, wolność można uznać jako centrum religijnej osobowości. Świadczy o tym m. in. *Deklaracja o wolności religijnej* oraz *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym*, która mówi w nr 17: „Wolność prawdziwa zaś to szczególnie znak obrazu Bożego w człowieku”; „...godność człowieka wymaga, aby działał ze świadomego i wolnego wyboru...”.

W takim więc duchu powinna być przebudowana szkoła katolicka, której — jak to wyraża *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim* w nr 8 — „właściwością... jest to, że stwarza w społeczności szkolnej atmosferę przesiąkniętą ewangelicznym duchem wolności i miłości...” A o nauczycielach wspomniana deklaracja wypowiada się w sposób następujący: „Związani miłością między